

DER.: PAUL COPAN & CHAD MEISTER

Paul Copan, Palm Beach Atlantik Üniversitesi Felsefe ve Etik Bölümü'nde, Pledger Family Kurul Başkanı'dır. Paul K. Moser ile birlikte *The Rationality of Theism* (Routledge) ve Chad Meister'le birlikte de *The Routledge Companion to Philosophy of Religion* (Routledge) adlı çalışmaların editörlüğünü yapmıştır. William Lane Craig ile *Creation Outof Nothing: A Biblical, Philosophical, and Scientific Exploration* (Baker) adlı kitabı yazmıştır ve din felsefesiyle ilgili olarak aralarında *Loving Wisdom: Christian Philosophy of Religion* (Chalice Press), *True for You, But Not for Me* (Bethany) ve *That's Just Your Interpretation* (Baker) adlı çalışmaların da yer aldığı eserlere imza atmıştır. *Review of Metaphysics, Faith and Philosophy, Philosophia Christi* ve *Perspectives on Science and the Christian Faith* gibi dergiler için makaleler ve kitap değerlendirmeleri kaleme almıştır.

Chad Meister, Bethel College'da Felsefe Bölümü Başkanı ve din felsefesi uzmanıdır. Yayınlanmış çalışmaları arasında, *Building Belief: Constructing Faith from the Ground Up* (Baker), *Introducing Philosophy of Religion* (Routledge), *The Philosophy of Religion Reader* (Routledge) ve *The Routledge Companion to Philosophy of Religion* (Routledge) (editörlüğünü Paul Copan ile birlikte yapmıştır) bulunmaktadır. Aynı zamanda *Philosophia Christi*'nin editörüdür.

İdeaAyrıntı Dizisi

.....
Ayrıntı Yayınları

Ayrıntı: 1043
İdeaAyrıntı Dizisi: 32

Din Felsefesi
Klasik ve Güncel Meseleler
Der.: Paul Copan & Chad Meister

Kitabın Orijinal Adı
Philosophy of Religion
Classic and Contemporary Issues

İngilizceden Çeviren
Aydın Çavdar

Yayıma Hazırlayan
Alev Karakartal

Son Okuma
Öykü Badur

© 2008 by Blackwell Publishing LTD

All Rights Reserved. Authorised translation from the English language edition published by John Wiley & Sons Limited. Responsibility for the accuracy of the translation rests solely with AYRINTI YAYINLARI and is not the responsibility of John Wiley & Sons Limited. No part of this book may be reproduced in any form without the written permission of the original copyright holder, John Wiley & Sons Limited.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafi
E+ / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2
Topkapı/İstanbul Tel.: (0212) 612 31 85 – 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: Ocak 2017
Baskı Adedi: 1000

ISBN 978-605-314-151-8
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San ve Tic. A. Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari. com. tr & info@ayrintiyayinlari. com. tr

Din Felsefesi

Klasik ve Güncel Meseleler

Der.: Paul Copan & Chad Meister

İDEAAYRINTI DİZİSİ

- KURTULUŞ TEOLOJİSİ
Ed. Christopher Rowland
- İSLAM'IN GELECEĞİ
Wilfred S. Blunt
- İSLAM'IN İKİNCİ MESAJI
Mahmut Muhammed Taha
- TANRISIZ AHLAK?
Walter Sinnott-Armstrong
- DÜŞMANIN TARİHİ
Gil Anidjar
- İSLAM'DA 50 ÖNEMLİ İSİM
Roy Jackson
- ESRÂRNÂME
Ferîdüddîn Attâr
- İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ
1. Cilt
- SÜRYANİLER
Mutay Öztemiz
- KIZILBAŞLAR/ALEVİLER
Krisztina Kehl-Bodrogi
- İBNİ HALDUN
Tarih Biliminin Doğuşu
Yves Lacoste
- İBNİ ARABİ VE DERRİDA
Tasavvuf ve Yapısöküm
Ian Almond
- CENNETİN ELEŞTİRİSİ
Roland Boer
- MÜSLÜMAN KÜLTÜRÜ
V. V. Barthold
- İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ
2. Cilt
- HİRİSTİYANLIKTAKİ ATEİZM
Exodus'un ve Krallığın Dini
Ernst Bloch
- KOMÜNİSTLERDEN
İSLAMCILARA
Bir 20. Yüzyıl Tarihi: Endonezya
Adrian Vickers
- OXFORD İSLÂM SÖZLÜĞÜ
Baş Editör: *John L. Esposito*
- İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ
3. Cilt
- İLÂHÎNÂME
Ferîdüddîn Attâr
- MÜSLÜMAN SİTE
Louis Gardet
- İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ
4. Cilt
- ROMANTİK ORTADOĞU
Metinlerarası Bir Deneme
Hayri K. Yetik
- ÂDEM İLE HAVVA HER YERDE
Yahudilik, Hristiyanlık ve
İslamiyet'te İlk İnsan
Mineke Schipper
- İSLAM TEOLOJİSİNE GİRİŞ
Louis Gardet & Georges Anawati
- İYİNİN EGEMENLİĞİ
Iris Murdoch
- ARKAİK ORTADOĞU
Güncellenen Metinlerin
Kurgusökümü
Hayri K. Yetik
- İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ
5. Cilt
- FİDEL VE DİN
Frei Betto
- MESİH GARABETİ
Slavoj Žižek - John Milbank

İçindekiler

Yazarlar Hakkında.....	7
Giriş.....	13

Birinci Kısım Dini Tecrübe ve Dini Bilgi

Birinci Bölüm: Dini Tecrübenin Epistemolojisi / <i>William E. Mann</i>	23
İkinci Bölüm: Din ve Bilim / <i>John Polkinghorne</i>	43
Üçüncü Bölüm: Reforme Edilmiş Epistemoloji / <i>Rene van Woudenberg</i>	62
Dördüncü Bölüm: Dini Çoğulculuk / <i>Joseph Runzo</i>	81
Beşinci Bölüm: Dinsel Dışlayıcılık / <i>Harold Netland</i>	101

İkinci Kısım Tanrı'nın Varlığı

Altıncı Bölüm: Kozmolojik Argüman / <i>William Lane Craig</i>	123
Yedinci Bölüm: Teleolojik Argüman / <i>Robin Collins</i>	143
Sekizinci Bölüm: Ontolojik Argüman / <i>Graham Oppy</i>	161
Dokuzuncu Bölüm: Ahlaki Argüman / <i>Paul Copan</i>	180
Onuncu Bölüm: Kötülük Argümanı / <i>Paul Draper</i>	201
Onbirinci Bölüm: Evrene Dair Natüralist Bir Açıklama / <i>Quentin Smith</i>	221

Üçüncü Kısım Tanrı'nın Doğası ve Özellikleri

Onikinci Bölüm: Tanrıçılığın Tutarlılığı / <i>Charles Taliaferro</i>	243
Onüçüncü Bölüm: Tanrı'nın İmkânsızlığı? / <i>Robin Le Poidevin</i>	263

Ondördüncü Bölüm: Tanrı, Zaman ve Özgürlük / <i>Katherin A. Rogers</i> ..	282
Onbeşinci Bölüm: İlahi Gizlilik, Ölüm ve Anlamı / <i>Paul K. Moser</i>	300

Dördüncü Kısım
Öne Çıkan Konular

Onaltıncı Bölüm: Kıtasal Din Felsefesi / <i>Bruce Ellis Benson</i>	321
Onyedinci Bölüm: Doğu'da Din Felsefesi / <i>Gavin Flood</i>	341
Onsekizinci Bölüm: Feminist Din Felsefesi / <i>Pamela Sue Anderson</i>	362
Ek: Önde Gelen Din Felsefecileri	381
Dizin.....	384

Yazarlar Hakkında

Pamela Sue Anderson

Oxford Üniversitesi ve Fellow of Regent's Park Collegedâ din felsefesi alanında doçent olarak görev yapmaktadır. *Ricoeur and Kant* (Scholars) ve *A Feminist Philosophy of Religion* (Blackwell) adlı kitapların yazarıdır. Beverley Clack ile birlikte *Feminist Philosophy of Religion: Critical Readings* (Routledge) adlı kitabın editörlerinden biridir ve aralarında *The International Journal for the Philosophy of Religion*, *Sophia* ve *Feminist Theory*'nin de olduğu birçok dergide makaleleri yayımlanmıştır.

Bruce Ellis Benson

Wheaton Collegedâ Felsefe Bölümü Profesörü ve Bölüm Başkanı'dır. Aralarında *The Improvisation of Musical Dialogue: A Phenomenology of Music* (Cambridge University Press) and *Graven Ideologies: Nietzsche, Derrida and Marion on Modern Idolatry* (Inter Varsity Press) adlı çalışmalarında yer aldığı birçok makale ve kitap yazmıştır. Kevin J. Vanhoozer ve James K. A. Smith ile birlikte *Hermeneutics at the Crossroads: Interpretation in Christian Perspective* (Indiana University Press) adlı çalışmanın, Norman Wirzba ile birlikte ise *The Phenomenology of Prayer*'ın (Fordham University Press) editörlüğünü üstlenmiştir. *Pious Nietzsche: Decadence and Dionysian Faith* adlı kitabı Indiana University Press'ten çıkmak üzeredir.

Robin Collins

Bilim felsefesi ve din felsefesi uzmanı, Messiah Collegedâ felsefe profesörüdür. Din ve bilim üzerine çok sayıda makale yaz-

mış ve aralarında Bernard Carr'ın düzenlenme yapılmış çalışması *Universe or Multiverse?* (Cambridge University Press) ile *Oxford Handbook of Science and Religion*'ın (Oxford University Press) da yer aldığı birçok antolojiye katkı sağlamıştır. Halen fizik yasalarına dayalı tasarım argümanı kozmoloji hakkında yazdığı denemelerden oluşan, *The Well-Tempered Universe: God, Fine-tuning, and the Laws of Nature* adlı kitap üzerinde çalışmaktadır.

Paul Copan

Palm Beach Atlantik Üniversitesi Felsefe ve Etik Bölümü'nde, Pledger Family Kurul Başkanı'dır. Paul K. Moser ile birlikte *The Rationality of Theism* (Routledge) ve Chad Meister'le birlikte de *The Routledge Companion to Philosophy of Religion* (Routledge) adlı çalışmaların editörlüğünü yapmıştır. William Lane Craig ile *Creation Out of Nothing: A Biblical, Philosophical, and Scientific Exploration* (Baker) adlı kitabı yazmıştır ve din felsefesiyle ilgili olarak aralarında *Loving Wisdom: Christian Philosophy of Religion* (Chalice Press), *True for You, But Not for Me* (Bethany) ve *That's Just Your Interpretation* (Baker) adlı çalışmaların da yer aldığı eserlere imza atmıştır. *Review of Metaphysics, Faith and Philosophy, Philosophia Christi* ve *Perspectives on Science and the Christian Faith* gibi dergiler için makaleler ve kitap değerlendirmeleri kaleme almıştır.

William Lane Craig

Talbot Teoloji Okulu'nda araştırma uzmanıdır. Din felsefesi alanında sayısız kitap ve makale yazmıştır. Bunlar arasında *The Cosmological Argument from Plato to Leibniz* (Macmillan), *The Kalam Cosmological Argument* (Macmillan), Quentin Smith'le birlikte yazdığı *Theism, Atheism, and Big Bang Cosmology* (Clarendon Press) ve *God, Time, and Eternity* (Kluwer) yer almaktadır.

Paul Draper

Purdue Üniversitesi'nde felsefe profesörü ve Quentin Smith'in ardından *Philo*'nun editörüdür. Birçok dergide makaleleri yayımlanmış; aralarında *American Philosophical Quarterly, Faith and Philosophy, Nous* ve William J. Wainwright (ed.), *The Oxford Handbook of Philosophy of Religion* (Oxford University Press) adlı

çalışmaların da yer aldığı derlemelerin editörlüğünü yapmıştır. Şu sıralarda Blackwell'den yayımlanan *A Companion to Philosophy of Religion* adlı çalışmanın ikinci baskısının editörlüğünü yapmak-tave *The Evidential Problem of Evil* başlıklı kitabı üzerinde çalış-maktadır.

Gavin Flood

Oxford Center'da, Hindu Araştırma Merkezi Akademik Direktörüdür. Ayrıca Stirling Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak, Hint dinleri, Sanskritçe ve din araştırmaları alanlarında teori ve metot üzerine ders vermektedir. Aralarında *An Introduction to Hinduism* (Cambridge University Press), *The Ascetic Self: Subjectivity, Memory and Tradition* (Cambridge University Press) da bulunduğu pek çok kitabın yazarı ve *The Blackwell Companion to Hinduism* (Blackwell) adlı kitabın editörüdür. *Religion and Numen* gibi dini araştırmalar yayımlayan ve *The Indo-Iranian Journal* gibi Hindoloji temalı dergilerde de makaleleri yayımlanmıştır.

Robin Le Poidevin

Leeds Üniversitesi'nde metafizik profesörüdür. Kitapları ara-sında *Arguing for Atheism* (Routledge) ve *Travels in Four Dimen-sions: The Enigmas of Space and Time* (Oxford University Press) adlı eserler bulunmaktadır. *Questions of Time and Tense* (Claren-don Press) ve *The Philosophy of Time* (Oxford University Press) başlıklı kitapların editörüdür. *Mind*, *Philosophical Quarterly*, *Analysis* ve *Religious Studies* gibi dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmıştır.

William E. Mann

Vermont Üniversitesi'nde Entelektüel ve Ahlak Felsefesi alanlarında öğretim görevlisidir. Yayımlanmış eserleri arasında *The Blackwell Guide to the Philosophy of Religion* (Blackwell), *Augustine's Confessions: Critical Essays* (Rowman& Littlefield), William J. Wainwright'ın (ed.) çalışmasında yer alan "Divine So-vereignty and Aseity", *The Oxford Handbook of Philosophy of Reli-gion* (Oxford University Press) ve Brian Davies ile Brian Leftow'un (ed) "Anselm on the Trinity" çalışmasındaki *The Cambridge Com-*

panion to Anselm (Cambridge University Press) makalesi bulunmaktadır.

Chad Meister

Bethel College'da Felsefe Bölümü Başkanı ve din felsefesi uzmanıdır. Yayınlanmış çalışmaları arasında, *Building Belief: Constructing Faith from the Ground Up* (Baker), *Introducing Philosophy of Religion* (Routledge), *The Philosophy of Religion Reader* (Routledge), ve *The Routledge Companion to Philosophy of Religion* (Routledge) (editörlüğünü Paul Copan ile birlikte yapmıştır) bulunmaktadır. Aynı zamanda *Philosophia Christi*'nin editörüdür.

Paul K. Moser

Şikago Loyola Üniversitesi'nde felsefe profesörü ve Bölüm Başkanı'dır. *Philosophy After Objectivity* (Oxford University Press) ve *Knowledge and Evidence'in* (Cambridge University Press) yazarı, *The Theory of Knowledge* (Oxford University Press) adlı çalışmanın da yazarlarındandır. *A Priori Knowledge* (Oxford University Press) ve *Rationality In Action* adlı eserlerin (Cambridge University Press) editörlüğünü üstlenmiştir. Ayrıca *Human Knowledge* (Oxford University Press), *Moral Relativism* (Oxford University Press) ve *Divine Hiddenness'in* (Cambridge University Press) editörlerinden biridir.

Harold Netland

Trinity Evanjelik İlahiyat Fakültesi'nde din felsefesi profesörüdür. Yayımlanmış çalışmaları arasında *Dissonant Voices: Religious Pluralism and the Question of Truth* (Eerdmans) ve *Encountering-Religious Pluralism: The Challenge to Christian Faith and Mission* (InterVarsity) yer alır. *Faith and Philosophy* ve *Religious Studies* gibi çok sayıda makalesi, çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. *Christianity and the Religions* (William Carey Library) adlı çalışmanın da editörlerindedir.

Graham Oppy

Monash Üniversitesi Sanat Fakültesi'nde Dekan Yardımcısı'dır. *Mind, Nous, Philosophy and Phenomenological Research*, *British Journal for Philosophy of Science* ve D. Baker (ed.) *Plantinga's Phi-*

losophy of Religion (Cambridge University Press) gibi birçok dergi ve kitapta çalışmaları yayımlanmıştır; *Ontological Arguments and Belief in God* (Cambridge University Press), *Arguing About Gods* ve *Philosophical Perspectives on Infinity* adlı kitapları Cambridge Ün. Yayınları'ndan çıkmıştır. Ayrıca Batı'da Din Felsefesi Tarihi üzerine beş ciltlik bir çalışmanın editörleri arasındadır.

John Polkinghorne

Anglikan Kilisesi Rahibi, fizik doktoru ve Kraliyet Derneği üyesidir. Cambridge Queen's College Başkanlığı'ndan emekli olmuştur. Bilim ve din arasındaki ilişkiyi inceleyen sayısız makale yazmış, birçok kitabın yazarlığını ve editörlüğünü yapmıştır. Çalışmaları arasında *The Faith of a Physicist* (Fortress), *Belief in God in an Age of Science* (Yale University Press), *Science and the Trinity* (Yale University Press) ve *Exploring Reality* (Yale University Press) yer almaktadır.

Katherin A. Rogers

Delaware Üniversitesi, Felsefe Bölümü'nde doçenttir. *Perfect Being Theology* (Edinburgh University Press), *The Neoplatonic Metaphysics and Epistemology of Anselm of Canterbury* (Edwin Mellen) ve *The Anselmian Approach to God and Creation* (Edwin Mellen) adlı kitapların yazarıdır. Ayrıca *International Philosophical Quarterly*, *Religious Studies*, *Philosophy*, *Faith and Philosophy* ve *American Catholic Philosophical Quarterly* gibi dergilerde çalışmaları yayımlanmıştır.

Joseph Runzo

Chapman Üniversitesi'nde Felsefi ve Dini Araştırmalar profesörüdür. Cambridge Üniversitesi-Clare Hall'de ömür boyu üye unvanına sahiptir, ayrıca Küresel Etik ve Din Forumu'nda yöneticidir. Yayımlanmış çok sayıda eseri arasında *Reason, Relativism and God* (Macmillan), *World Views and Perceiving God* (Macmillan) ve *Global Philosophy of Religion: A Short Introduction* (One-world Publications) yer alır. *Library of Global Ethics and Religion* (Oneworld) adlı çalışmanın da editörlerindedir. Bugünlerde insan hakları ve savaş etiği üzerine, *War and the Destruction of the Soula* adlı çalışmasını tamamlamak üzeredir.

Quentin Smith

Batı Michigan Üniversitesi'nde felsefe profesörüdür. *Language and Time* (Oxford University Press) ve *Ethical and Religious Thought in Analytic Philosophy of Language*'in (Yale University Press) de aralarında bulunduğu pek çok kitap ve makalenin yazarıdır. William Lane Craig'le birlikte *Theism, Atheism, and Big Bang Cosmology* (Clarendon Press), Nathan Oaklander'la birlikte *Time, Change, and Freedom: An Introduction to Metaphysics* (Routledge) adlı kitaplara imza atmıştır. Prometheus Books'un felsefe, Philo'nun eski baş editörüdür. Zaman ve kozmoloji üzerine yaptığı çalışmalar dolayısıyla sayısız ödül almıştır.

Charles Taliaferro

St. Olaf College'da felsefe profesörüdür. Birçok kitap ve makalesi yayımlanmıştır, bunların arasında *Consciousness and the Mind of God* (Cambridge University Press), *Contemporary Philosophy of Religion* (Blackwell) ve *Evidence and Faith: Religion and Philosophy Since the Seventeenth Century* (Cambridge University Press) yer almaktadır. *The Companion to Philosophy of Religion* (Blackwell) adlı çalışmanın editörlerinden biri ve *Faith and Philosophy* adlı eserin editörüdür.

Rene van Woudenberg

Amsterdam'daki Free Üniversitesi'nde, epistemoloji ve metafizik alanlarında uzman bir felsefe profesörüdür. Flemenkçe dilinde beş kitap yazmıştır ve Terence Cueno ile birlikte *The Cambridge Companion to Thomas Reid* (Cambridge University Press) adlı kitabın editörlüğünü yapmıştır. Yine Sabine Roeser ve Ron Rood ile birlikte *Basic Belief and Basic Knowledge: Papers in Epistemology* (Ontos Verlag) adlı çalışmanın editörlerinden biridir.

Giriş

Paul Copan ve Chad Meister

Günümüzde Din Felsefesi

Din felsefesi bir rönesans döneminden geçiyor; tıpkı dini inanç sahipleri ve şüpheciler gibi akademisyenlerin ve öğrencilerin de dini düşüncelere karşı ilgisinin yeniden canlandığına tanık oluyoruz. Son dönemde pekçok farklı bakış açısıyla yayımlanan kitap ve makalelerin bolluğu da bu felsefi uyanışı yansıtıyor. Diğer yandan, bu geniş çaplı ilgi göz önünde bulundurulduğunda, birçok akademisyenin din felsefesinin aslında ne anlama geldiği ve içeriğinin ne olduğu konusunda fikir birliği içinde olmamaları ironiktir denilebilir. Bazıları, alışlageldiği gibi din ve teoloji derslerinde tartışılan konuları din felsefesinin kapsamına alırken, diğerlerinin bu konuları farklı disiplinlere ve kategorilere ayırdığını görüyoruz.

Bu kitapta, din felsefesi, basitçe dini fikirler üzerine felsefi düşünceler olarak ele alınacaktır. “Felsefi düşünce” ve “dini fikirler” terimlerinin ise netleştirilmesi gerekir. “Felsefi düşünce”, kitabın bağlamı içerisinde sav ve hipotezlere dair terimlerin, durumların, nedenlerin ve kanıtların dikkatli bir analizini içeririrken, sözkonusu analiz de, gerçek olanın doğası (metafizik) hakkındaki temel unsurları ve olguları nasıl anlamlandırabileceğimiz (epistemoloji) konularını kapsamaktadır.

Bu temel konulara ilişkin olarak din, din felsefesi ve hatta felsefenin kendisi, son 20-30 yılda yeni doğrultular kazanmıştır. Geriye dönüp bakıldığında 1950 ve '60'larda, başlıca felsefi konular hem geleneksel felsefenin hem de dini araştırmaların mantıksal

pozitivist eleştirilerine odaklanıyordu (mantıksal pozitivistler, bir savın doğru ve anlamlı olabilmesi için, diğer şeylerin yanısıra deneysel olarak kanıtlanabilir olması gerektiğini de düşünüyordu). Dini konular hakkındaki metafizik düşünceler büyük ölçüde absürt olarak nitelendiriliyor, dini düşünceler ve dini dil genellikle anlamsız görülüyordu. Ancak 1970'lerin başlarında John Hick ve Alvin Plantinga gibi entelektüel liderlerin etkisiyle bu alanda belirgin bir dönüşüm yaşanmaya başladı. Günümüzdeyse dini metafizik ve dini epistemoloji konularını işaret eden monograf- lar, yayınlar, antoloji ve rehber kitaplar görmek artık sıradan bir durum.

Bu bağlamdaki “dini fikirler” yüzyıllar boyu dini gelenekler çerçevesinde konuşulmuş ve tartışılmış temel konuları içerir: İlahi olanla yaşandığı iddia edilen karşılaşmalar, bilim ve din arasındaki ilişki, farklı dini gelenekler arasında hakikate dair çelişkili iddialar, Tanrı'nın veya Yüce Gerçekliğin doğası, varoluş ve insanın varoluşunun anlamı gibi. Bunlar yalnızca felsefeciler arasında tartışılan uçuk konular değildir. Aksine, yaşama ve yaşama gelenekleri felsefesine içkin temel meselelerdir; bu geleneklerin derin, varoluşsal bir anlamı ve insanlık adına günümüzde de süregelen bir önemi vardır.

Dolayısıyla bu kitap, dini fikirler üzerine felsefi bir düşünce pratiği olmakla beraber belli başlı konuların birçoğunu içerir. Kitaptaki bölümlerin çoğu, alışlagelmiş, geleneksel Batı tipi *teistik* (*Tanrıcı-ed.*) konulara ayrılmıştır. Ancak Batı Dünyası'na ait olmayan dini kaygılar da-tıpkı kıtasal ve feminist bakış açıları gibi –gitgide daha önemli hale gelmektedir. Dolayısıyla bunları da kitaba dahil ettik. Kitabı oluşturan makaleler farklı geçmişlere ve bakış açılarına sahip, alanının önde gelen akademisyenleri tarafından yazılmış ve bu kişiler statülerine, deneyimlerine, net ve yetkin biçimde yazabilme yeteneklerine göre seçilmiştir. Makaleler, akademisyenlerin ilgisini çekecek yeni ve önemli çalışmalar olmasının yanı sıra, öğrenciler ve din felsefesiyle ilgilenen herkesin okuyabileceği şekilde kaleme alınmıştır.

Kitapta ele alınan başlıklar dört ana kategoriye ayrılmaktadır: (1) dini tecrübe ve dini bilgi, (2) Tanrı'nın varlığı, (3) Tanrı'nın doğası ve özellikleri ve (4) yeni gelişen konular.

Dini Tecrübe ve Dini Bilgi

Din tarihi, ilahi veya aşkın olanla karşılaştığını söyleyen insanlarla doludur. Bu karşılaşmalar farklı şekillerde oluşabilir ve genellikle dini, esrarengiz veya mistik tecrübeler olarak tasvir edilir. Peki, böylesi tecrübelerin gerçek olup olmadığına karar verebilmek için ne yapmak gerekir? Hatta, bu tür bir soru haklı görülebilir mi? Dahası, dini tecrübelerle dini inançlar arasındaki ilişki nedir? Kelimelerle ifade edilemeyen tecrübeler Tanrı inancının teminatı mıdır? 1. bölümde William Mann bu çok önemli konuları keşfe çıkarıyor.

Din, tecrübenin bir türüyle ilgilenirken (ilahi olanla kişisel karşılaşmalar), bilim başka bir tür tecrübe ile ilgilenir (deney ve inceleme aracılığıyla doğayla karşılaşmalar). Bu iki alanın kesiştiği olur mu? Örneğin tabiatla ilgili bilgi, Tanrı'nın doğasına dair herhangi bir kavrayış sunar mı? Ve bilimle teoloji arasındaki ilişki nedir? Bunlar 2. bölümde John Polkinghorne'un değineceği önemli sorulardan bazıları.

İster dini tecrübeler ister bilimsel incelemeler veya farklı araçlarla olsun, dindar kişiler belli inançlara sahiptir. Ancak böylesi inançlar, önerme niteliğindeki ifadelerin haklı çıkarılmasını veya entelektüel açıdan saygıdeğer olmasını gerektirir mi? Son dönemlerde, önde gelen birçok felsefecinin, dini inancın –daha net ifade etmek gerekirse Tanrı inancının– gayet temel bir inanç olduğu ve dolayısıyla da daha fazla gerekçelendirme gerektirmediği yolunda meydan okuyan bir tavır içinde olduğu görülmektedir. 3. bölümde Rene van Woudenberg bu bakış açısını değerlendiriyor ve hem inanç sahiplerinin neye inandığını hem de niçin bu şekilde bir inanca sahip olduklarını inceliyor.

Dini hakikat iddiaları, dini tecrübeler konusunda olduğu gibi tek bir dinle sınırlı değildir; bu iddialar bütün büyük dini geleneklerde görülebilir. Eğer, bu tecrübelerin ve iddiaların birçoğu geçerliyse (doğruysa), bunlar dini çoğulculuğa (dinde farklı bakış açılarına eşit mesafede durularak itibar edilmesine) destek sağlamış olur mu? Farklı gelenekler içinde çelişen hakikat iddialarından ne anlam çıkarılabilir? 4. bölümde Joseph Runzo bu konuyu ele alıyor ve altı muhtemel cevabın altını çiziyor.

5. bölümün yazarı Harold Netland da dindeki çelişkili hakikat iddialarına işaret ediyor, ancak öncelikli olarak muhtemel bir çözüme odaklanıyor. Makalede ele alınan dini dışlayıcılık kavramı,

(kurtuluşa giden yolun birçok inançtan değil, belli bir inançtan geçtiğini öne süren düşünce) hem kapsayıcılık hem de çoğulculukla kıyaslanıyor.

Tanrı'nın Varlığı

Doğal teoloji (Tanrı'nın doğasına ve varoluşuna dair genellikle vahiy veya kutsal metinler dışında mevcut olan argümanlar) önceki yüzyıllarda olduğu gibi, günümüzde de bir kez daha din üzerine yapılan çalışmalarda öne çıkmış durumda. İster Tanrı'nın varlığını destekler ister reddeder durumda olsun, böylesi argümanlar farklı biçimlere bürünür. Bunlardan biri olan kozmolojik argüman, (Yunanca *cosmos: evren* ve *logos: mantıklı açıklama* kelimelerinden gelir), “Neden hiçbir şey değil de bir şey vardır?” sorusuna odaklanır. 6. bölümde William Lane Craig kozmolojik argümanın iki farklı yorumunu sunuyor: Yeterli sebep prensibini vurgulayan Leibnizci yorum ve olayların zamansal olarak sonsuz bir geri gidiş içinde olması ihtimaline karşı duran *kalam* (kelam) yorumu.

Tanrı'nın varlığıyla ilgili bir diğer argüman da teleolojik veya tasarım argümanı olarak adlandırılır (Yunanca *telos: amaç veya hedef* ve *logos* kelimelerinden gelir). Buna göre, evrenin mevcut tasarımına bakılarak bir tasarımcının varlığına hükmedilebilir. Robin Collins, 7. bölümde teleolojik yaklaşımın çeşitli varyasyonları arasından, evrene çekildiği düşünülen ‘ince ayar’ı temel alıyor ve doğa kanunlarının, fiziğin değişmez yasalarının ve evrenin ilk koşullarının, gezegenimizde şuurlu bir yaşam sürdürülebilmesi adına “bıçak sırtı” bir konumda ince ayara tabi tutulduğu önermesini tartışıyor.

Ontolojik argüman (Yunanca'da *ontos: varlık* ve *logos* kelimelerinden gelir) ise Benedikt rahibi Anselm tarafından MS 1078'de ortaya atıldığından beri hem felsefecilerin hem de dinbilimcilerin ilgisini çekmiştir. 8. bölümde Graham Oppy bu argümana dair birçok farklı yaklaşımı ele alıyor. Hiçbir zaman çok sayıda ciddi destekçiye ulaşamayan bu yaklaşım, yakın dönemde bazı çok önemli düşünürlerce savunulmakta, ‘modal mantık’ alanındaki ilerlemeler dahil birçok nedenden dolayı, bu eski argümana ilgi artmaktadır.

Paul Copan, 9. bölümde ahlaki argümanı sergiliyor, savunuyor ve buna ilişkin bir dizi konuyu keşfe çıkıyor. Bu konular arasın-